

Maaseutu suunnittelumaantieteen opetuskohteena Oulun yliopistossa

TOIVO MUILU & JARMO RUSANEN

Oulun yliopisto, maantieteen laitos

Muilo, Toivo & Jarmo Rusanen (1991). Maaseutu suunnittelumaantieteen opetuskohteena Oulun yliopistossa (Rural areas as a topic of teaching in Applied Geography at the University of Oulu). Terra 103: 3, pp. 258–263.

Under the terms of its charter, the original aim of the University of Oulu was to conduct research into conditions in Northern Finland and the ways in which these could be developed. Although this definition was omitted from the new law concerning the University of Oulu enacted in 1983, cooperation with the surrounding northern communities still constitutes an essential part of the university's teaching programme in Planning Geography. This cooperation in planning mostly involves the rural communes, as the problems of declining sparsely populated rural areas and alternatives for their solution are a prominent matter of concern in Northern Finland.

The commune of Kuusamo in the north-eastern part of the province of Oulu provided the theme for the course in Applied Geography in 1990. The general problem concerned the causes of internal differentiation within the commune and the outlining of future development in the various sectors. The results pointed clearly to differences in development typical of the rural communities of Northern Finland, in that some of the villages will inevitably become depopulated.

The future of Applied Geography in Oulu will inevitably involve continuing cooperation with the various planning organisations, while planning problems associated with questions of development will remain the main focus of the teaching provided.

Toivo Muilu and Jarmo Rusanen, University of Oulu, Department of Geography, Linnanmaa, SF-90570 Oulu, Finland.

Oulun yliopiston perustamislain hengen mukaisesti Oulun yliopiston tehtävänä oli tutkia Pohjois-Suomen oloja ja niiden kehittämistä. Vaikka tämä määritelmä poistettiin vuoden 1983 laissa Oulun yliopistosta, on suunnittelumaantieteen opetuksessa maantieteen laitoksella edelleen keskeisenä teemana yhteistyö ympäröivän pohjoisen yhteiskunnan kanssa. Useimmiten tämä yhteistyö on suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä toteutettu maalaiskuntien kanssa, sillä taantuvien maaseudun haja-asutusalueiden ongelmat ja niiden ratkaisuvaihtoehdot ovat Pohjois-Suomessa korostuneesti esillä. Jos yhteistyötä on tehty kaupunkikuntien kanssa, on tutkimuskohteena useimmiten ollut kuitenkin maaseutumainen asutus.

Tämä vuosi mukaan lukien järjestyksessä taaksepäin 1980-luvulle maaseututyyppeihin kohde-kuntina tai -alueina ovat olleet Ylä-Savon talous-alue (yhdeksän kuntaa, keskuksena Iisalmi), Ii, Kuusamo, Kestilä, Kempele, Pyhäjärvi, Haapa-

järvi ja Oulainen. Näille kunnille on yleensä tyypillistä pienehkö väestömäärä ja alkutuotannon suuri suhteellinen osuus. Muutamien kuntien, esimerkiksi Kuusamon, osalta näyttää siltä, että ollaan pääsemässä jatkuvaan yhteistoimintaan. Tämä tarkoittaa useampivaiheista tutkimusyhteistyötä tutkielmatasolla toteutettuna, mikä mahdollistaa keskeisimpien ilmiöiden seurantatutkimuksen.

Yhteistyötahoina ovat kuntien virka- ja luottamusmiehet sekä suunnittelumaantieteen opiskelijat ja opettajat. Kuntien kanssa tehtävän tutkimusyhteistyön hyvänä puolena opiskelijoiden kannalta voidaan pitää sitä, että he perehtyvät jo varhain käytännössä jonkin suunnitteluorganisaation toimintaan. Soveltavan maantieteen opetuksessa on useissa eri yhteyksissä tullut esille vaatimus opetusaiheiden käytännön läheisyydestä. Opiskelijat ovat paljon motivoituneempia käsittelemään aineistoja, joista he kokevat olevan todellista hyötyä myös suunnitteluelimille.

Kahtena viime vuonna vuorovaikutusta kuntien (Kuusamo ja Ii) kanssa on pyritty syventämään; opintoihin liittyvä seminaari on pidetty tutkimuskohteena olevassa kunnassa. Tämän tyyppinen seminaari lienee opinnoissa harvinaista koko Suomeakin ajatellen. Opiskelijat ovat olleet tavanomaisiin 'keskenään' pidettyihin seminaareihin verrattuna selvästi motivoituneempia. Laitoksella pidetyissä 'kenraaliharjoituksissa' on esityksistä karsittu pahimmat puutteet ja kurssin lopuksi on järjestetty kritiikkipalaveri. Sekä opiskelijat että opettajatkin tuntevat mielihyvää lukiessaan lehdestä seminaarista saatua palautetta: tulee tunne, että jotakin on saatu aikaan. Valitettavan useinhan laajempaakin mielenkiinto omaavat seminaarityöt jäävät vain mappeihin pölyttymään. Julkisuus on myös tehokas tapa levittää tietoa suunnittelumaantieteilijöiden taidoista ja valmiuksista heidän tuleville työnantajilleen. Oululaisten (suunnittelu)maantieteilijöiden rekrytointi työmarkkinoille onkin onnistunut varsin hyvin, mikä varmasti selittyy suurelta osin maantieteen laitoksen hyvistä yhteyksistä koko Pohjois-Suomen alueella.

Tutkimuksen tilaaja asettaa opiskelijoiden tekemälle työlle tavoitteeksi konkreettisen hyödyn. Tämä tarkoittaa sitä, että tilaaja haluaa saada vastauksen sellaiseen kysymykseen, johon se itse ei tiedä tai ei osaa hakea vastausta; joskus jopa kysymyksenasettelu tuottaa ongelmia. Jossakin tapauksessa tilaaja toivoo saavansa tukea omille johtopäätöksilleen päätöksenteon pohjaksi. Yhtenä syynä tilattuun tutkimukseen voi olla myös se, ettei tilaajalla ole resursseja tehdä tutkimustyötä. Usein on tullutkin mieleen, että kunnissa tulisi olla johonkin virkaan kytkettyä myös 'kunnantutkijan' nimike, sillä esimerkiksi suunnittelusihteerien toimenkuva muodostuu suurelta osin pakollisten rutiinien hoitamisesta, vaikka kiinnostusta tieteellisempäänkin tutkimukseen olisi olemassa. Eräs keskeinen syy kuntien tilauksille on se, että yliopistolla teetettävät tutkielmat ovat erittäin halpoja, ehkä vain 10—20 % konsulttien tekemiin töihin verrattuna. Kokemukset ovat myös osoittaneet, että tulokset ovat millä mittareilla tahansa mitattuna erittäin kilpailukykyisiä konsulttien tekemisiin verrattuna.

Usein esitetään väitteitä, että tutkimuksen tilaajat pyrkivät vaikuttamaan tutkimustuloksiin ja estävät mahdollisesti niiden julkaisemisen. Tällaisesta tilanteesta ei suunnittelumaantieteen osalta ole kokemuksia. Tilaaja asettaa normaalisti vain yleistavoitteen; tekijöiden on usein vaikea saada yksityiskohtaisia toiveita, vaikka he niitä tarvitsivatkin. Muuten tutkimus ohjautuu ajan

henkeen liittyvien ongelmanasetteluiden, opinäytetöiden tekijöiden ja opettajien näkemysten mukaisesti. Toki on selvää, että esimerkiksi kunnat eivät yleensä ole kiinnostuneita suunnittelu-teorioiden soveltamisesta, joka soveltuikin paremmin luentojen, harjoituskurssien ja tutkielmien tehtäväksi. Ilahduttavana piirteenä voidaan pitää sitä, että tilaajat entistä useammin haluavat myös julkaista tutkimukset. Tämä lisää opiskelijoiden kirjoittamismotivaatiota, julkaistusta tutkimuksesta saattaa olla hyötyä töitä haettaessa.

Suunnittelumaantieteen opinnot

Koska suunnittelumaantieteen opintoihin erikoistutaan Oulussa vasta syventävissä opinnoissa, on yhteistyö toteutettava kolmen kurssin aikana — suunnittelumaantieteen kenttäkurssilla, sovelletun väestö-, asutus- ja talousmaantieteen kurssilla sekä seminaarissa — yhteensä seitsemän opintoviikkoa. Kurssit muodostavat ajallisesti noin vuoden aikana tapahtuvan, välillä hyvinkin tiiviin ja opiskelijoilta päätoimista työskentelyä vaativan kokonaisuuden. Suunnittelumaantieteen opintojaksot ja esimerkkinä niiden kytkeytyminen Kuusamo-projektiin on esitetty kuvassa 1.

Kenttäkurssia voidaan pitää monessa mielessä edelleenkin hyvänä opetusmuotona ja siihen liittyy enemmän hyviä kuin huonoja puolia. Suunnittelumaantieteen kursseilla haastatellaan jokin tietty populaatio, esimerkiksi tietty osuus haja-asutusalueen väestöstä. Paras oppi lienee se, että vain itse haastatteleamalla oppii arvioimaan haastatteluaineistojen soveltuvuutta ja luotettavuutta eri tutkimustilanteissa. Haastattelutilanne opettaa arvioimaan erilaisia vastaajatyyppejä, samoin kuin arvioimaan kentältä kerätyn tiedon »oikeellisuuden» verrattuna tilastotietoihin. Kenttäkurssin jälkeen opiskelija osaa suhteuttaa haastattelutiedon ja tietokantatyypipisten tilastojen käyttöön liittyvät ongelmat, tilastolähteiden kritiikki kasvaa. Opiskelijoille syntyy myös rutiini käsitellä erityyppisiä aineistoja ja integroida niiden tietosisältöä. Opiskelijat oppivat käytännön kautta näkemään sen, mitä ongelmia haastattelulomakkeen laatiminen ja käyttö sisältää. Ainoa tapa tehdä hyvä lomake on testata se käytännössä.

On myös tärkeää, että yhä enenevässä määrin kaupungeista kotoisin olevat opiskelijat saavat tuntea pohjoissuomalaisen maaseudun ja siellä asuvien ihmisten usein ankeaan arkitodellisuuden, joka joissakin tapauksissa tuntuu olevan

Suunnittelumaantieteen syventävien opintojen opetusjaksot <i>Courses in Applied Geography</i>	Vuosi/kk <i>Year/month</i>	Kuusamo-projektin vaiheet ja yhteistyötahot <i>Stages and cooperation partners in the Kuusamo project</i>
1989		
	he feb	Projektin valmistelu opettajat, tutkielmantekijät, Kuusamon virka- ja luottamusmiehet Project preparation <i>teachers, students preparing their degree theses, officials and elected representatives of the Commune of Kuusamo</i>
	ma mar	Haastattelulomakkeiden laatiminen , opettajat ja tutkielmantekijät Compilation of interview forms , teachers and students preparing their degree thesis
	hu apr	
Kenttäkurssi (2 ov) <i>Field course</i> <i>(2 credit units)</i>	to may	Haastattelut Kuusamossa , tutkielmantekijät, opiskelijat ja assistentit Interviews in Kuusamo , students preparing their degree thesis, students, assistants
	ke june	
	he july	Tutkimusraporttien laatiminen , tutkielmantekijät Drawing up research reports , students preparing their degree thesis
	elo aug	
Alueuunnittelun metodiikan luennot (1 ov) <i>Lectures on Methods of Regional Planning</i> <i>(1 credit unit)</i>	syys sep	Suunnittelumetodien opetus , professori ja opiskelijat Teaching of planning methods , professor and students
	loka oct	Tilastollisten metodien opetus ja sovellutukset , assistentit, opiskelijat Teaching of statistical methods and applications , assistants, students
Alueuunnittelun metodiikan kurssi (4 ov) <i>Course in Methods of Regional Planning</i> <i>(4 credit units)</i>	mar nov	Keskeisten tutkimustulosten esittäminen Kuusamossa , tutkielmantekijät, opettajat, Kuusamon virka- ja luottamusmiehet ja tiedotusvälineet Presentation of the most essential research results from Kuusamo , students, teachers, officials and elected representatives of Kuusamo, mass media
	jou dec	
1990		
Suunnittelumaantieteen perusteiden luennot (1 ov) <i>Lectures in the Fundamentals of Applied Geography</i> <i>(1 credit unit)</i>	he feb	Suunnitteluteorioiden opetus , professori, opiskelijat Teaching of planning theories , professor, students
Sovelletun väestö-, asutus- ja talousmaantieteen kurssi (4 ov) <i>Course in Applied Population, Settlement and Economic Geography</i> <i>(4 credit units)</i>	ma mar	Kuusamon haastatteluaineiston ja tilastojen analysointi , assistentit ja opiskelijat Analysis of the Kuusamo interview material and statistics , assistants and students
	hu apr	Tulosten esittäminen Kuusamossa , opiskelijat, opettajat, Kuusamon virka- ja luottamusmiehet, tiedotusvälineet Presentation of the results from Kuusamo , students, teachers, officials and elected representatives of Kuusamo, mass media
Seminaari (1 ov) <i>Seminar</i> <i>(1 credit unit)</i>	to may	Valmiiden seminaaritöiden lähettäminen Kuusamoon , assistentit Sending of final seminar papers to Kuusamo , assistants

Kuva 1. Suunnittelumaantieteen opintojaksot ja niiden kytkennät Kuusamo-projektiin.

Fig. 1. Courses in Applied Geography at the University of Oulu and their connections with the Kuusamo Project.

melkoinen kulttuurishokki. Ilman mainintaa ei voida jättää kenttäkurssien opiskelijoiden keskinäistä sosiaalista kanssakäymistä lisäävää vaikutusta. Useimmille yliopiston ulkopuolelle siirtyneille maantieteilijöille muistelujen päälinnaisinä kohteina ovat kenttäkurssit ja ulkomaan retkeilyt. Kenttäkurssien yhteydessä opettajien ja oppilaiden välinen kiulu kaventuu vapaissa ilta-keskusteluissa, joissa tulevat helposti esille myös muut opiskeluun liittyvät ongelmat.

Kuusamo — esimerkki opetuskohteesta

Vuonna 1990 suunnittelumaantieteen väestö-, asutus- ja talousmaantieteen kurssin kohteena oli Kuusamon kunta Oulun läänin koillisosassa. Tutkimusaineistona käytettiin edellisenä keväänä kunnasta kenttäkurssilla kerättyä haastatteluai- neistoa, jota täydennettiin mahdollisimman kat- tavalla, 1980-luvulta olevalla osa-alueittaisella ti- lastomateriaalilla. Haastattelulomakkeen tekemi- sen, aineiston keräyksen ja ATK-esikäsittelyn or- ganisoivat tutkielmien tekijät, jotka myös julkai- sivat tutkimuksensa (Iivari 1989, Tuunainen 1989). Heidän panoksensa kurssiaiheiden valin- nassa oli myös merkittävä. Hanke muodosti yh- dessä Kuusamon matkailututkimuksen (Kauppila 1989, Malinen 1989, lisäksi kaksi tutkielmaa) osan Elävä maaseutu-kampanjaa Kuusamon kunnassa.

Kuusamon kunta on edelläkävijä moneen Oul- un läänin kuntaan verrattuna; tilastoaineisto oli poikkeuksellisen kattava ja siihen sisältyi useita tilastoja, joita kunnat eivät normaalisti hanki. Kunta on edistysellinen myös ATK:n hyväksi- käytön suhteen ja siellä on valmiuksia tutkimus- tiedon hyödyntämiseen suunnittelussa ja päätök- senteossa. Aiemmin mainittu kunnantutkija Kuu- samosta kuitenkin puuttuu. Tutkimuksen yleis- ongelmana oli toisaalta Kuusamon kunnan sisäis- ten kehityserojen ja niihin johtaneiden muutos- ten selvittäminen eri indikaattoreilla mitattuna se- kä toisaalta osa-alueiden tulevan kehityksen hah- mottaminen. Kunnan edustajat eivät määritelleet yksityiskohtaisempia tutkimusongelmia, joten opiskelijat saivat — toki opettajien ohjaamina — suhteellisen vapaat kädet omien ongelmiansa ja tutkimushypoteesiansa formuloinnille.

Harjoituskurssilla pyrittiin aiempaa voimak- kaammin painottamaan tulevaisuusnäkökulmaa: jokainen opiskelija sai oman tehtäväalueensa, jonka osalta hänen tuli luoda Kuusamon kunnan tulevaisuutta kuvaava seminaarityö. Samalla jo- kaisen tuli esittää omasta aihepiiristään avain-

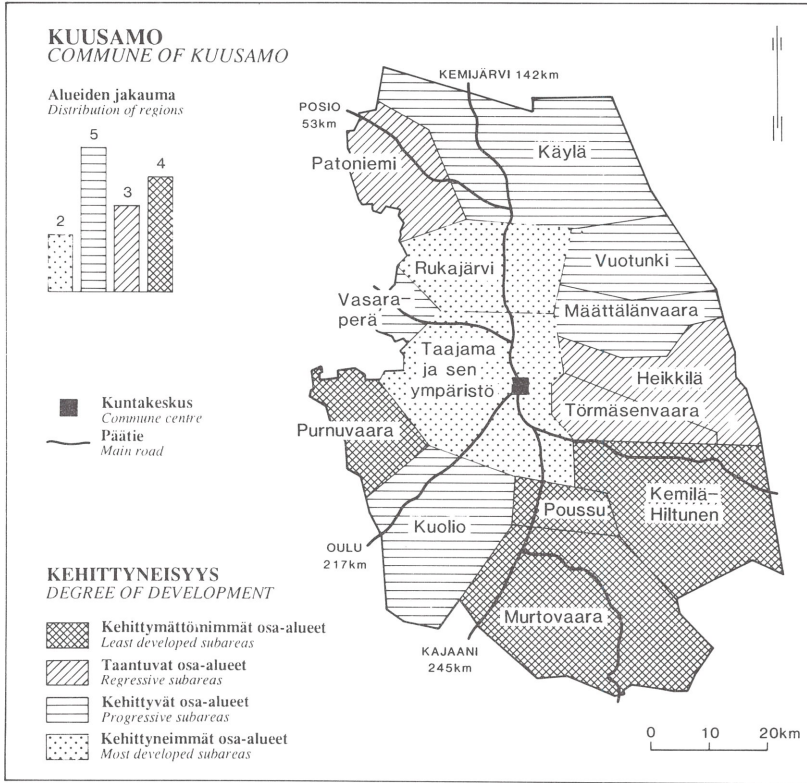
muuttuja, jonka avulla kuntasuunnittelijat ky- kenevät seuraamaan mahdollisimman tarkasti kunnan kehitystä ja samalla ennakoimaan tule- vaisuuden vaihtoehtoja. Aihealueet kattoivat väestörakenteen ja muuttoliikkeen, elinkeinora- kenteen ja työpaikat, maatilatalouden ja sen si- vuelinkeinot, asumisolot, kunnan taloudellisen ti- lanteen ja palveluverkon toimivuuden. Erityistä painoa asetettiin tulevaisuusorientoituneiden ja ongelmapainotteisten muuttujien etsimiseen ja käyttöön.

Kuusamon kunta on pinta-alaltaan erittäin laa- ja, noin 5800 km², ja väkiluvultaan, noin 18 000 asukasta, Oulun läänin kunnaksi varsin suuri. Hieman yli puolet väestöstä asuu kirkonkylällä, taajamoitumisen odotetaan edelleenkin jatkuvan. Väestömäärä kasvoi 1980-luvun alussa, taantui keskivaiheilla ja nousi jälleen lievään kasvuun vuosikymmenen lopussa. Kunnan sisäinen muu- to on kohdistunut lähes yksinomaan taajamaan ja sen lievealueille. Erityisesti pienempien kylien autoitumisuhka on jatkuvasti olemassa. Alku- tuotannon ja jalostuksen työpaikkojen osuus v. 1989 oli hieman yli 20%, palveluiden yli puolet kaikista työpaikoista. Luonnonkaunis Kuusamo on valtakunnallisesti ja myös maan rajojen ul- kopuolella tunnettu yhtenä Suomen tärkeimmistä matkailukunnista, mikä antoi leimansa myös kä- sillä olevalle hankkeelle. Matkailu on myös tär- keä kunnan kehittämisen painopisteala.

Kunnan suuren pinta-alan ja muuttoliikkeen vinoutumien vuoksi kurssilla painotettiin erityi- sesti kunnan sisäisten alueellisten eroavuuksien huomioimista. Oleellisen osan tutkimusmetodista tilastollisten analyysien ohella muodosti vertai- levan analyysin käyttö suhteessa ympäristökun- tiin, muihin matkailukuntiin, Oulun lääniin ja koko maahan.

Alueellisella hyvinvointitutkimuksella ymmär- retään yleensä koko maan sisäisiä eroavuuksia vertailevaa tutkimusta, mutta myös mikrotasoi- nen, yksittäistä kuntaa koskeva vertailu voi tuo- da mielenkiintoisia tuloksia; tämä on tuttua esim. kylätutkijoille. Kuusamon tapauksessa kunnan tilasto-alueet (14 kpl) luokiteltiin kehittyviin ja taantuviin alueisiin sekä yksinkertaisella pistey- tysmenetelmällä että ryhmittelyanalyysiä hyväk- sikäyttäen. Lopuksi laadittiin vielä kaikki eri te- kijät huomioiva osa-alueiden tyypittely, jolla osoitettiin erityisesti »kuolevat» mutta myös säi- lyvät ja kehittyvät kylät. Menetelmä oli tarkoi- tuksellisen osoitteleva ja kantaaottava, koska keskeiseksi tavoitteeksi oli asetettu keskustelun synnyttäminen kunnan kylien tulevaisuudesta.

Kuvassa 2 on esitetty aluesynteesi Kuusamon kunnan alueittaisista eroista em. menetelmiä



Kuva 2. Kuusamon kunnan alueelliset kehittyneisyserot.

Fig. 2. Differences in degree of development with the Kuusamo area, eastern Finland.

käyttäen. Siihen sisältyvät kaikkien opiskelijoiden näkemykset Kuusamon kunnan osa-alueittaisista kehittyneisyseroista. On huomattava, että aiheesta riippumatta johtopäätökset olivat kaikilla jokseenkin samat. Keskustelu opiskelijoiden kesken oli koko kurssin ajan vilkasta ja lopullista johtopäätöstä voidaan pitää kurssin yksimielisenä kannanottona Kuusamon kylien kehitystasojen eroista ja tulevasta kehityksestä. Synteesinä esitetty kartta pyrittiin tekemään mahdollisimman yksinkertaiseksi, jotta sen sisältämä informaatio olisi luottamusmiesten ja virkamiesten tulkittavissa. Maantieteellisessä mielessä kuva ei ehkä ole parhaimpia, tavoitteeksi asetettiin tiedon välittäminen ja perillemeneminen muille kuin maantieteen ammattilaisille. Tässä mielessä kuva oli tehokas ja se julkaistiin myös sanomalehdessä, jota kautta informaatio välittyi myös tavallisille kuusamolaisille lehden lukijoille. Perinteisillä alueellisten erojen tutkimisella tuntuu edelleenkin olevan kysyntää esimerkiksi kuntasuunnittelussa.

Opiskelijat esittelivät työnsä Kuusamossa järjestetyssä seminaarissa, jossa oli mukana kunnan virkamiesjohtoa, luottamushenkilöitä ja tiedotusvälineitä. Odotetusti tulokset herättivät mieli-

teenvaihtoa sekä itse tilaisuudessa että lehdistössä: kunnan johtoa tulokset eivät niinkään yllättäneet, mutta »kuolevien» kylien asukkaat eivät hyväksyneet nurkumatta kylälle ennustettua kohtaloa. Koko projektin kenties keskeisin käytännön tulos vilkkaan keskustelun ohella olikin, että synkimmäksi luokitellun Etelä-Kuusamon kylätoimikunta käynnisti oman kylän tulevaisuuden parantamista tavoittelevan kehittämissuunnitelman. Esimerkkinä palautteesta Etelä-Kuusamon kylätoimikunnan puheenjohtajan mielipide Kalevallehdessä 5. 10. 1990: »Etelä-Kuusamo on mainittu tutkimuksissa mustaksi alueeksi, mutta sitä kylät eivät ole. Tämä on hyvinkin vireää ja elinvoimaista seutua». Aika näyttää, miten käy...

Kuusamossa pidetty seminaari antoi opiskelijoille lisää käsityksiä siitä, minkä tyyppisiä tietoja tarvitaan maaseutuun kohdistuvassa kuntasuunnittelussa ja miten ja mihin suunnittelija tulee tietoja käyttämään. Tilaisuus opetti myös sen, että luottamusmiehillä keskenään ja toisaalta luottamusmiesten ja virkamiesten välillä näkemykset saattavat olla kovin kaukana toisistaan. Terveellistä oli niinkään havaita, ettei tyhjentyvää vastausta kaikkeen saada tilastojen ja haastattelujen avulla: suunnittelijalla täytyy olla myös

henkilökohtaisia visioita.

Lopuksi

Kaikissa opetusmuodoissa ja opetuksen tavoitteissa on hyvät ja huonot puolensa. Edellä on jo viitattu yliopiston ulkopuolisen organisaation kanssa tehtävän yhteistyön hyödyllisyyteen. Keskeisin anti opiskelijoiden motivaation kannalta lienee ollut juuri tietoisuus opetuksen yhteydestä todelliseen suunnittelutilanteeseen. Erityistä painoa annettiin esitysvarmuuden ja -tekniikan harjoittelulle antamalla suhteellisen tiukat aika- ja sivurajoitukset kurssin eri vaiheissa tapahtuville välyhteenvedoille ja varsinkin Kuusamosa järjestettyyn julkistamistilaisuuteen. Tästä saatiinkin varsin hyvää palautetta.

Huonot puolet tulevat esille lähinnä opettajien näkökulmasta. Vaikka opetus onkin viety ATK-tekniisesti jo varsin pitkälle — tekstinkäsittely, grafiikka ja kartat on jo useita vuosia tehty tietokoneilla — vie laajojen empiiristen aineistojen käsittely suhteellisen paljon aikaa kevään noin kaksi kuukautta kestävästä opetusjaksosta. Eniten tästä ehkä kärsii kurssin teoreettinen osuus: opiskelijat eivät yksinkertaisesti ehdi soveltaa luennoilla opettajia malleja ja suunnitteluteorioita omaan aiheeseensa. Harjoituskurssilla onkin yleensä tyydyttävä kirjallisuuteen pohjautuvaan teoriatarkasteluun, mikä sinänsä antaa kyllä valmiuksia tutkielmassa vaadittavaan teoriaosuuteen, mutta ei ole riittävä esimerkiksi jatko-opintoja ajatellen. Suunnittelumaantieteen harjoituskursseja on kuitenkin jatkuvasti pyritty kehittämään: uudet opiskelijat vuosittain eivät riitä, vaan myös opettajien on kyettävä jatkuvasti uusiutumaan.

Kuusamo on poikkeuksellisen hyvä kunta maaseudulla vallitsevien alueellisten erojen tutkimiseen. Harjoituskurssia olisi voinut myös syventää, sillä tilastoja oli saatavilla kaikkiaan 56 peruskylästä. Koska opetuksen yhtenä tavoitteena oli haastatteluaineiston ja tilastotiedon integroitu käyttö, ei peruskylää voitu ottaa havaintoyksiköksi haastattelujen pienten määrien

vuoksi.

Yhteistyö eri suunnitteluorganisaatioiden kanssa tulee jatkossakin olemaan todellisuutta oululaisessa suunnittelumaantieteessä. Tällä hetkellä yhteiskunnallista tilausta tuntuu olevan entistä enemmän tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä sekä organisaatioiden sisäisten strategianäkemysten ja keinovalikoimien erojen tutkimuksessa. Kehittämiseen liittyvät suunnitteluongelmat tulevat jatkuvasti olemaan opetuksen keskeinen painopistealue. Myös kunnan sisäistä ja ulkoista imagoa selvittävät kuntakuvatutkimukset ovat eräs tulevaisuuden tutkimuskenttä, sillä kuntien kilpailu väestöstä ja työpaikoista tulee muuttuvassa ja yhdentyvässä yhteiskunnassa kiihtymään. Tämä puolestaan vaatii entistä enemmän sosiologisten ja taloudellisten indikaattoreiden ja niiden mittaamismenetelmien kehittämistä. Jatkossa suunnitteluteorioita tultaneen huomioimaan aikaisempaa enemmän myös harjoituskursseilla, mikäli opetusrakenteeseen kaavailut muutokset pystytään toteuttamaan. Perusopetuksen lähtökohtana on pidetty perustutkintoon tähtäävän opiskelijan intressejä. Potentiaalisen jatko-opiskelijan kannalta (ehkä yksi tai kaksi kurssilta) teoriapainotteisuus saisi olla suurempikin. Käytäntöä palveleva opetus kuitenkin helpottanee kaiken kaikkiaan luento-opetuksen suunnitteluteorioiden ja -mallien soveltamista käytännön suunnitteluprosessiin.

KIRJALLISUUS

- Iivari, Pekka (1989). Maaseudun kehittämisen lähtökohdat Kuusamossa 1989. *Nordia tiedonantoja* B 4/1989. 6—54.
- Kauppila, Pekka (1989). Kuusamon matkailuselvitys 1989. Osa I: Matkailun taloudelliset ja työllistävät vaikutukset Kuusamon kunnassa. *Nordia tiedonantoja* B 3/1989. 1—47.
- Malinen, Rauno (1989). Kuusamon matkailuselvitys 1989. Osa II: Kuusamon matkailijatutkimus vuonna 1989. *Nordia tiedonantoja* B 3/1989. 49—98.
- Tuunainen, Vesa (1989). Maatilatalouden rakenne Kuusamossa 1989. *Nordia tiedonantoja* B 4/1989. 57—93.